

Атаманчук Н. М. Адаптація студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання/Н. М. Атаманчук// Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: зб. наук. праць – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. № 35 (59).– С. 110-122.

Н. М. Атаманчук (м. Полтава)

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог.

Входження України до єдиного Європейського та Світового освітнього простору не можливе без запровадження такого багатоцільового механізму як Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS).

Сьогодні у викладачів вищих навчальних закладів, які знайомі з особливостями модульно-рейтингової системи навчання, немає сумнівів щодо очевидних її переваг перед так званою класичною. Ця система започаткована на Заході після Другої Світової війни і набула вже значної досконалості (А. М. Алексюк, Л. В. Лисенко, А. Фурман та ін.).

Практика показує, що запровадження кредитно-модульної системи є важливим фактором для стимулювання ефективної роботи викладача і студента, збільшення часу їх безпосереднього індивідуального спілкування в процесі навчання [2].

Отже, надзвичайно актуальним є дослідження адаптації студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання.

Проблема адаптації пов'язана з визначенням показників адаптованості людини до нових умов її життя. Уявлення про багаторівневу структуру адаптації студента першого курсу до ВНЗ дозволяють виділити декілька груп показників пристосованості до кредитно-модульної системи навчання.

Так, моніторинг адаптації студентів передбачав аналіз когнітивної адаптації (високий рівень засвоєння навчальної програми, оволодіння

навчальною діяльністю, відсутність значних труднощів у навчанні); особистісної адаптації (прийняття ролі студента, відсутність емоційного дискомфорту, адекватність самооцінки, помірна тривожність); соціальної адаптації (високий статус у групі ровесників, гарне емоційне самопочуття у процесі навчання, комунікабельність, засвоєння норм поведінки у виші).

Мета дослідження: з'ясування адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної системи навчання та проблем, які виникають. **Об'єкт дослідження** – адаптація студентів. **Предмет дослідження** – адаптація студентів I курсу до кредитно-модульної системи навчання.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Поняття „адаптація” у науковій літературі подається як процес і результат активного пристосування індивіда до нових умов існування. Адаптацію пов'язують в основному з періодами кардинальної зміни діяльності людини і її соціального оточення [3].

У вітчизняній психології даною проблематикою займалися Д. А. Андреева, Ф. Б. Березін, Н.В.Белякова, Л. Л. Борисенко, І.В.Дубровіна, П. В. Кузнецов В. І. Медведєв, А. В. Петровський та інші. В зарубіжній психології найбільш відомі дослідження Л. А. Гербова, М. Мартіна, Л. С. Пейджа, К. Уолтмана-Грінвуда, Э. Ериксона та інших.

Так, Л. Л. Борисенко відмічає, що у студентів I курсу процес адаптації до нових умов навчання має деякі особливості: залучення в нову систему діяльності, яка характеризується низкою принципів відмінностей від усього попереднього періоду життя; виникає потреба оволодіти новим алгоритмом дій, переходом від репродуктивного до продуктивного, творчого рівня засвоєння знань [1].

Польшин А. К., Жарова Л. В. наголошують, що соціально-психологічні чинники визначаються зміною соціального статусу студентів, відмінністю умов навчання у вузі порівняно зі школою, перебуванням у стані розумової напруги і перенапруги, пов'язаною із необхідністю оволодіння великим обсягом фахових знань. Індивідуально-психологічні чинники визначаються

процесом формування особистості, її соціалізації і розширенням діапазону особистісних реакцій на індивідуально-значимі події [2].

Таким чином, говорячи про адаптацію як багаторівневий процес, ми повинні враховувати його соціально-психологічні складові.

Нами було проведено вивчення когнітивної, особистісної, соціальної адаптації студентів до кредитно-модульної системи навчання.

Методика та організація дослідження. Дослідження було проведено у 2010 році на базі психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. В ньому брали участь 242 студента I курсу стаціонарного відділення.

Моніторинг адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної системи навчання здійснювався у два етапи за такими *напрямами*:

1. Анкетування студентів щодо адаптації до кредитно-модульної системи навчання.
2. Опитування викладачів спрямоване на з'ясування адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної систем навчання та проблем, які виникають.

На першому етапі дослідження з метою з'ясування адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної системи навчання, нами було проведено опитування у формі анкетування.

Анкета містить питання, що стосуються прав та обов'язків студента, вражень від навчання, обізнаності із кредитно-модульною системою навчання, фактів хабарництва та зловживання службовим положенням, рівня задоволення освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи, а також труднощів, які виникають під час навчання у вузі за кредитно-модульною системою.

Представимо опис використаної нами анкети:

Анкета для студентів

1. Чи знаєте Ви свої права та обов'язки як студента?
а) так; б) ні; в) частково.

2. Ваші перші враження від навчання: (можливі кілька варіантів відповіді)

- а) суцільний жах, нічого не встигаю;
- б) все подобається, матеріал дається легко;
- в) найголовніша проблема – заробити бали;
- г) важко перебудуватися після школи;
- д) не задовольняє розклад занять;
- ж) програма навчання не відома;
- з) сприятлива навчальна атмосфера;
- е) інше.

3. Наскільки Ви обізнані із кредитно-модульною системою організації навчального процесу, за якою навчаєтесь?

- а) добре; б) посередньо; в) слабо.

4. Хто пояснив Вам сутність кредитно-модульної системи?

- а) куратор групи; б) декан (заступник декана); в) викладачі; г) студенти.

5. Обов'язки куратора Ви уявляєте собі так:

- а) куратор – те саме, що класний керівник у школі;
- б) куратор – особа, що відповідає за підрахунок балів серед студентів групи;
- в) куратор – особа, покликана скеровувати роботу студентів групи та допомагати їм розібратися в тонкощах кредитно-модульної системи;
- г) куратор повинен просити за студента у викладачів;
- д) не уявляю, бо ще жодного разу його не бачив.

6. Хто допомагає Вам у вирішенні проблем, які виникають у навчанні?

- а) одногрупники;
- б) друзі за межами групи;
- в) викладачі;
- г) батьки;
- д) Ваш варіант.

7. Кредитно-модульна система навчання –це:

- а) дуже зручно, екзаменаційна оцінка заробляється протягом семестру;

- б) дуже не зручно, кожен бал дається важкою працею;
- в) Ваша думка.

8. Наскільки Ви задоволені освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи, які надає ПНПУ?

- а) задоволений; б) незадоволений.

9. Як проходить у Вас адаптація до кредитно-модульної системи навчання?

- а) дуже легко;
- б) відносно легко;
- в) важко;
- г) дуже важко.

10. Які саме труднощі виникають у Вас під час навчання у вузі за кредитно-модульною системою?

На другому етапі дослідження проводилось опитування викладачів спрямоване на з'ясування адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної систем навчання та проблем, які виникають.

Так, при проведенні даного етапу дослідження ми використали:

Опитувальник для викладачів

1. Як проходить адаптація студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання?
 - а) дуже легко;
 - б) відносно легко;
 - в) важко;
 - г) дуже важко.
2. Які проблеми на Вашу думку виникають у студентів першого курсу, що навчаються за кредитно-модульною системою?
3. Ваші пропозиції щодо удосконалення процесу адаптації студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання?

Результати дослідження та їх обговорення. Проаналізуємо результати опитування.

На питання *“Чи знаєте Ви свої права та обов’язки як студента?”* отримано такі відповіді: “так” – 67,4% студентів, “ні” – 0,8% студентів, “частково” – 31,8% студентів. Як бачимо, найбільша кількість студентів відповіла, що знають свої права та обов’язки як студента. Значна частина студентів частково знає свої права та обов’язки як студента. Виявлено незначний відсоток студентів, які, не знають своїх прав та обов’язків як студента.

На питання *“Ваші перші враження від навчання?”* отримано такі відповіді: “суцільний жах, нічого не встигаю” відповіли 12,4% студентів, “все подобається, матеріал дається легко” – 15,3% студентів, “найголовніша проблема – заробити бали” – 59,5% студентів, „важко перебудуватися після школи” – 25,6% студентів, „ не задовольняє розклад занять” – 9,1% студентів, „програма навчання не відома” – 22,7% студентів, „сприятлива навчальна атмосфера” та „свій варіант відповіді” – 4,1% студентів. Як видно з результатів, найголовніша проблема – заробити бали. Великій кількості студентів важко перебудуватися після школи, програма навчання не відома. Не значній кількості студентів все подобається, матеріал дається легко. Незначна частина студентів навчання сприймає як суцільний жах, нічого не встигаю. А також виявлено незначну кількість студентів, яких не задовольняє розклад занять. Найменша кількість студентів стверджує, що навчальна атмосфера є сприятливою.

На питання *“На скільки Ви обізнані із кредитно-модульною системою організації навчального процесу, за якою навчаєтесь?”* було отримано такі відповіді: “добре” – 46,3% студентів, “посередньо” – 49,6% студентів, “слабо” – 4,1% студентів. Як бачимо, майже половина студентів відповіли посередньо та добре обізнані із кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Зовсім малий відсоток студентів зазначили, що слабо обізнані із кредитно-модульною системою організації навчального процесу.

На питання *“ Хто пояснив Вам сутність кредитно-модульної системи?”* отримано відповіді: “куратор групи” – 39,7 % студентів, “декан

(заступник декана)” – 6,1% студентів, “викладачі” – 51,7% студентів, “студенти” – 2,5% студентів. Як видно з результатів, більша частина студентів зазначила, що сутність кредитно-модульної системи пояснив викладач. Значна частина студентів зазначили, що пояснив куратор. Незначний відсоток досліджуваних студентів відмітили, що сутність кредитно-модульної системи пояснив декан (заступник декана). Найменший відсоток студентів зазначили, що сутність кредитно-модульної системи пояснили студенти.

На питання *“Обов’язки куратора Ви уявляєте собі так?”* було отримано такі відповіді: “куратор – те саме, що класний керівник у школі” – 26,4% студентів, “куратор – особа, що відповідає за підрахунок балів серед студентів групи” – жоден студент не обрав, “куратор – особа, покликана скеровувати роботу студентів групи та допомагати їм розібратися в тонкощах кредитно-модульної системи” – 73,6% студентів, “куратор повинен просити за студента у викладачів” – жоден студент не обрав, „не уявляю, бо ще жодного разу його не бачив” – жоден студент не обрав. Як бачимо, більша кількість студентів відповіла, що куратор є особою, покликаною скеровувати роботу студентів групи та допомагати їм розібратися в тонкощах кредитно-модульної системи. Майже четверта частина студентів стверджує, що куратор – те саме, що класний керівник у школі.

На питання *“Хто допомагає Вам у вирішенні проблем, які виникають у навчанні?”* отримано такі відповіді: “одногрупники” – 56,6 % студентів, “друзі за межами групи” – 14,5 % студентів, “викладачі” – 14,1% студентів, “батьки” – 10,7% студентів, сама вирішую свої проблеми або вчителі, які навчали в школі (свій варіант) 4,1% студентів. Як бачимо, найбільша частина студентів відповіли, що одногрупники допомагають у вирішенні проблем у навчанні. Значний відсоток студентів відмічають, що по допомогу звертаються до друзів за межами групи та до викладачів. Незначна частина студентів по допомогу звертаються до батьків. І зовсім малий відсоток

студентів самі вирішують проблеми або їм допомагають вчителі, які їх навчали в школі.

На питання *“Кредитно-модульна система навчання це?”* отримано відповіді: *“дуже зручно, екзаменаційна оцінка заробляється протягом семестру”* – відповіли 38% студентів, *“дуже не зручно, кожен бал дається важкою працею”* – 51,7% студентів, *“недосконала система, погано, що ми здаємо екзамен (власна думка)”* – 10,3% студентів. Як видно з результатів, найбільша частина студентів, вважає кредитно-модульну систему навчання дуже не зручною, кожен бал дається важкою працею. Значний відсоток студентів вважає, що кредитно-модульна система навчання є дуже зручною. Проте незначна кількість студентів вважає, що кредитно-модульна система навчання є недосконалою, адже потрібно здавати екзамени.

На питання *“Наскільки Ви задоволені освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи навчання, які надає ПНПУ?”* отримано такі відповіді: *“задоволений”* – 63,2% студентів, *“незадоволений”* – 36,8% студентів. Більшість студентів першокурсників відповіла, що задоволені освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи навчання, які надає ПНПУ. Менша частина студентів незадоволена освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи навчання, які надає ПНПУ.

На питання *“Як проходить у Вас адаптація до кредитно-модульної системи навчання?”* отримано відповіді: *“дуже легко”* відповіли 7,9 % студентів, *“відносно легко”* – 66,9% студентів, *“важко”* – 22,7 % студентів, *“дуже важко”* – 2,5% студентів. Як видно з відповідей, більшість студентів відносно легко адаптувалися до кредитно-модульної системи навчання. Незначна кількість студентів відповіли, що важко. Є певний відсоток студентів, які дуже легко адаптувались до кредитно-модульної системи навчання. Зовсім незначний відсоток студентів дуже важко адаптуються.

Останнім в анкеті було питання *„Які саме труднощі виникають у Вас під час навчання у вузі за кредитно-модульною системою?”* було отримано такі відповіді: *„важко набрати бали”* – 46,3% студентів, *„нестача часу”* –

6,25% студентів, „проблеми з окремими предметами, тому, що важко набрати бали” – 7,4% студентів, „багато самостійної роботи” – 8,3% студентів, „набираєш бали, а екзамен здаєш” – 10,7% студентів, „непостійність розкладу” – 9,5% студентів, „не дали відповіді або їм байдуже” – 11,6% студентів. Як бачимо, найголовніша проблема – найважче набрати бали. Значна кількість студентів не дала відповіді. Незначна кількість студентів вбачає труднощі у тому, що не дивлячись на те, що набираєш бали потрібно здавати екзамен. У незначній частини студентів труднощі виникають у зв'язку із непостійністю розкладу. А також виявлено незначну кількість студентів, для яких багато самостійної роботи. Найменша кількість студентів пов'язує труднощі під час навчання у вузі за кредитно-модульною системою навчання виникають із нестачею часу.

Отже, було виявлено труднощі у студентів I курсу, які виникають під час навчання у вузі за кредитно-модульною системою, а саме: кредитно-модульна система навчання є не зручною, кожен бал дається важкою працею; важко перебудуватися після школи; непостійність розкладу; багато самостійної роботи; нестача часу.

Висновок. Загалом, як показують дані анкетування, переважна більшість студентів знають свої права та обов'язки як студента; добре або посередньо обізнані із кредитно-модульною системою навчання; суть кредитно-модульної системи студентам пояснили викладачі; куратор скеровує роботу студентів та допомагає їм розібратися в тонкощах кредитно-модульної системи навчання; інколи у вирішенні проблем, які виникають у навчанні допомагають одногрупники; студенти задоволені освітніми послугами у рамках кредитно-модульної системи навчання, які надає ПНПУ; адаптація до кредитно-модульної системи навчання проходить відносно легко.

На основі цих результатів можна говорити, в цілому, про обізнаність студентів I курсу з кредитно-модульною системою навчання; полегшують адаптацію студентів першого курсу добрі стосунки з одногрупниками,

викладачами, кураторами; допомогу в навчанні надають куратори, викладачі; у переважної більшості студентів I курсу адаптація до кредитно-модульної системи навчання проходить відносно легко.

Опитування викладачів показало, що адаптація студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання проходить відносно легко.

Проведене опитування дало можливість виділити ряд проблем, які виникають у студентів першого курсу, що навчаються за кредитно-модульною системою.

Зокрема викладачі зазначають, що студенти першокурсники:

- не вміють швидко мобілізуватися, перебудуватися у засвоєнні практичних та теоретичних знань, умінь і навичок;
- важко розбираються у системі оцінювання викладачами, набором балів;
- мають труднощі у проведенні дослідницької роботи;
- не мають навичок самостійної роботи з літературою;
- мають низький рівень розвитку вмінь та навичок організації самостійної роботи.

Викладачі висловлюють пропозиції :

- розробити єдиний інформаційний пакет напряму підготовки для першокурсників, у якому б студенти ознайомилися із системою навчання, навчальним планом, індивідуальним навчальним планом студента та інше;
- продовжувати роз'яснювальну роботу зі студентами I курсу про організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою;
- зменшити навчальне навантаження на викладача (не більше 8 студентів, замість 13).

Провівши моніторинг адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної систем навчання нами було зроблено такі пропозиції:

1. Продовжувати проводити роз'яснювальну роботу зі студентами I курсу про організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою навчання.

2. Розробити заходи щодо підвищення рівня адаптації студентів I курсу до кредитно-модульної системи навчання (проведення кураторських годин, бесід та ін.).

3. Працювати над удосконаленням навчально-методичного забезпечення дисциплін, які викладаються студентам I курсу.

4. Стимулювати студентів I курсу до самоосвіти та особистісного розвитку. Відповідальні – куратори академічних груп.

5. Рекомендувати кураторам I курсів проводити опитування серед студентів за такими питаннями:

1. Ваші перші враження від навчання:

- а) суцільний жах, нічого не встигаю;
- б) все подобається, матеріал дається легко;
- в) найголовніша проблема – заробити бали;
- г) важко перебудуватися після школи;
- д) не задовольняє розклад занять;
- ж) програма навчання не відома;
- з) сприятлива навчальна атмосфера;
- е) інше.

2. Кредитно-модульна система навчання –це:

- а) дуже зручно, екзаменаційна оцінка заробляється протягом семестру;
- б) дуже не зручно, кожен бал дається важкою працею;
- в) Ваша думка.

3. Як проходить адаптація студентів першого курсу до кредитно-модульної системи навчання?

- а) дуже легко;
- б) відносно легко;
- в) важко;
- г) дуже важко.

4. З яких навчальних дисциплін Вам потрібна допомога, яка саме і від кого?

5. Які саме труднощі виникають у Вас під час навчання у вузі?

6. Щоб Ви змінили у самому процесі навчання у вузі?

Література

1. Борисенко Л. Л. Психолого-педагогічні аспекти дослідження функціональних станів студентів / Л. Л. Борисенко // Вісник Львівського університету, серія „Педагогіка”, 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 207-215.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник. – Тернопіль, 2004. – 348 с.
3. Польшин А. К. Психологические особенности адаптации студентов к обучению в ВУЗе / А. К. Польшин, Л. В. Жарова / Вестник Харьковского нац. ун-та, серия „Психология”, 2000. – №483. – С.141-145.

Атаманчук Н. М. Адаптация студентов первого курса к кредитно-модульной системе обучения. Проведено изучение когнитивной, личностной, социальной адаптации студентов к кредитно-модульной системе обучения.

Мониторинг адаптации студентов первого курса к кредитно-модульной системе обучения состоял из двух этапов. На первом этапе исследования проведено опрос в форме анкеты. На втором этапе мы использовали опросник для преподавателей.

В результате проведения экспериментального исследования выявлено, что у большинства студентов первого курса адаптация к кредитно-модульной системе обучения проходит относительно легко.

Нами выделено проблемы, которые возникают у студентов первого курса обучающихся за кредитно-модульной системой.

Ключевые слова: *адаптация, студент, кредитно-модульная система обучения.*

Atamanchuk N. M. Adaptation of students of the first course to the credit modular system of study.

Key words: *adaptation, student, credit modular system of study.*